

K článkům „Několik poznámek k obranné operaci armády“ a „Obrana v útoku“

(VM č. 5/1961)

Plukovník Oldřich Kvapil

Obrana je v přítomné době předmětem mnoha úvah. Oba uvedené články podtrhují nutnost řešení otázek obrany, nutnost znalosti zásad jejího plánování a organizace.

V článku „Několik poznámek k obranné operaci armády“ ukazuje generálporučík Kolovratník řešení soudobé obrany v rámci armády. Článek je v některých bodech zaměřen studijně, perspektivně a dochází proto k rozporu mezi obsahem některých bodů a našim Polním řádem.

Např. autor zahrnuje úder před přední okraj, neboť ... soudobé podmínky nedávají možnosti a předpoklady ... (strana 3). To je zase otázka názoru; jestliže připouštíme možnost řešení některých úkolů obranou (byť i vynucenou, dočasnou), pak je podle mého názoru třeba připustit i možnost provádění těchto úderů, o nichž Polní řád mluví, které se zde objevily jako jedny z možných úkolů vojsk v obranném boji. Jestliže autor uvažuje o různých opatřeních v rámci protipřípravy (strana 7) — protiradiotechnická opatření, diverze a další formy bojové činnosti — proč by právě v těchto formách bojové činnosti nemohl mít místo i úder před přední okraj? Opakuji ovšem, že jde o otázku názoru na účelnost a možnost plnění některých dílčích úkolů v obranném boji a operaci v soudobých podmínkách.

I když se může čtenář nad obsahem některých pasáží tohoto článku zamyslet, článek jako celek ukazuje možné řešení úkolů přípravy, organizace a vedení obranné operace a je proto, zvláště v dnešním stavu, přínosem k dalšímu rozvoji studia těchto otázek vcelku.

Jak jsem poukázal, generálporučík Kolovratník zamítá v článku možnost provádět úder před přední okraj. Domnívám se však, že je třeba studovat a rozpracovat i tuto součást bojové činnosti vojsk v obraně, neboť úzce souvisí s použitím atomových zbraní v obranném boji a ope-

raci, s protipřípravou a s aktivitou obrany vcelku. Uvádím proto některé názory na tuto otázku, která dosud v našem odborném tisku nebyla řešena.

* * *

Obranu chápeme v soudobých podmínkách jako přechodný jev v bojové činnosti vojsk, jako krátkodobou a situací vynucenou činnost. Soudobé pojetí obrany se vymyká představám souvislých, ženíjně dokonale připravených pásem a postavení. Obrana, právě tak jako útok, má svou hlavní sílu v atomových raketových zbraních. Není samostatnou — jejím cílem je vytvořit podmínky pro přechod vlastních vojsk do útoku. Obrana v soudobých podmínkách je vysoce aktivní palbou a manévrem; palba je v ní rozhodujícím faktorem, neboť její účinky na nepřítele vytvářejí i předpoklady vysoké aktivity vojsk.

Aktivnost obrany se může projevovat různými způsoby. Pod tímto pojmem si v soudobých podmínkách představujeme hlavně palebné úderý na nepřítele v rámci protipřípravy i při vedení obranné operace (boje), protizteče, protiúderu, manévru palbou, silami a prostředky na ohrožené směry.

Jedním ze způsobů projevu aktivity obrany je úder před přední okraj. Ten může být vojsky prováděn úspěšně jen za určitých podmínek celkové situace. Náplní bojové činnosti a provedením je to v podstatě útok s omezeným cílem, při němž úkol dělostřelecké a letecké přípravy a do jisté míry i podpory plní protipříprava. Celkem lze říci, že úder před přední okraj je součástí protipřípravy, kterou v současné době chápeme jako časově i prostorově rozsáhlou činnost proti nepříteli do zahájení jeho útoku.

Cíle úderu před přední okraj budou různé podle toho, v jaké situaci, jakými silami a s jakou podporou bude úder prováděn.

Cílem úderu může být

— dovršit zničení částí prvosledových sil nepřítele zahájené protipřípravou;

— dezorganizovat útočnou sestavu nepřítelů (v rámci možnosti sil provádějících úder), zničit část jeho dělostřeleckých a radiotechnických prostředků v prostoru úderu;

— dezorganizovat velení rozbitím (zničením) prvků velení v prostoru úderu.

Tím vším ztížit (popřípadě zpozdit) zahájení útoku, přinutit nepřítele zahájit útok v nevýhodných podmínkách.

Cíle úderu mohou být příslušným velitelem upřesněny až po ujasnění situace nepřítele, hlavně pak po zjištění útočné sestavy nepřítele a způsobu, jakým nepřítel útok zahájí; úder jako celek bude řešen současně s protipřípravou.

* * *

Úder před přední okraj může být prováděn jen tehdy, jsou-li současně k dispozici dostatečně velké síly a prostředky k organizaci pevné obrany. To znamená, že ani případný neúspěch úderu neoslabí obranyschopnost vojsk na daném směru (v daném prostoru). Obrana musí být pevná proto, že i při dosažení cíle úderu vojsky, je-li předvídaný jejich návrat do obranné sestavy, musí být zabráněno nepříteli využít odchodu našich vojsk (jednotek) a jejich průchodu předním okrajem obrany k proniknutí do hloubky naší obrany.

Z celkové situace, která úder ovlivní, bude velitel a štáb zajímat hlavně způsob přípravy nepřátelského útoku (z chodu, z výchozího položení zaujatého v dotyku s našimi vojsky), hodnota vojsk nepřítele v dotyku, zabezpečujících vojska úderného uskupení, operační (bojová) sestava a složení nepřátelských sil připravených k zahájení útoku s důrazem na umístění druhých sledů nepřátelských divizí a sborů, stupeň zabezpečení nepřátelských vojsk atomovými a raketovými zbraněmi, stupeň bojovosti nepřátelských vojsk a jejich morální stav, možné účinky vlastní protipřípravy na nepřátelská vojska a z toho vyplývající maximální možné úkoly, které mohou být stanoveny jednotkám (útvary), určeným k provedení úderu.

Pozornost musí být věnována zhodnocení terénu, který může ulehčit nebo ztížit provedení úderu. Terén může poskytnout možnost utajené přípravy a pohybu jednotek, poskytnout výhodné podmínky

OPZHN a dostatek vhodných os a tím i výhodné podmínky pro rozvinutí sil a vedení boje; nebo naopak, může všechny přípravy a vlastní bojovou činnost ztížit.

Způsob provedení úderu a bojové činnosti jednotek (útvary) budou závislé na konkrétní situaci nepřítele, na způsobu provedení naší protipřípravy a její předpokládané účinnosti, která bude dána hlavně počtem a kilotonáží použitých atomových úderů.

Rozhodující vliv na plánování, provedení a úspěšné zakončení úderu bude tedy mít hlavně mohutnost a účinnost naší protipřípravy, stupeň znalosti nepřítele, utajení přípravy úderu, jeho provedení s překvapením pro nepřítele, energické vedení bojové činnosti vojsky, všestranné zabezpečení úderu.

Nepřítel vede bojovou činnost na směrech. Útok na jednotlivých taktických směrech skýtá nám podmínky k tomu, aby úderem před přední okraj byla část jeho sil zničena, dále umožňuje vedení úderu do křídla nebo boku nepřátelských sil připravených k vyrazení (postupujících k přednímu okraji naší obrany), což značně ztíží situaci napadených nepřátelských sil.

* * *

Vidíme-li úzkou spojitost úderu před přední okraj s protipřípravou, pak je jasné i to, že úder může plánovat ten velitel — štáb, který plánuje a organizuje protipřípravu, tj. velitel a štáb armády.

Úder před přední okraj tedy bude plánovat armáda, organizovat divize. Tento úkol budou plnit zpravidla druhosledové útvary svazků prvního sledu; síly a prostředky k provedení úderu určí velitel armády. Toto jsou všeobecné zásady, které v některých konkrétních, zvláštních situacích mohou být samozřejmě narušeny.

Úder před přední okraj musí být veden energicky. Bude zahajován co nejdříve po vlastních atomových úderech. Jednotky provádějící úder by měly mít silnou údernou hodnotu; proto budou tímto úkolem zpravidla pověřovány tankové útvary prvosledových svazků. Podle potřeby budou tyto útvary zesíleny pěchotou a potřebnými jednotkami (žen., chem., průzk., zdrav. apod.) a prostředky (děl.). Zesílení je nutné, aby útvar byl soběstačný v plné míře, aby nebyl odkázán jen na podporu nebo součinnost jiných sil a prostředků.

Mimo vlastního zesílení útvaru je třeba stanovit, které jednotky (prostředky) provedou palebnou ochranu boků útočících

jednotek, neboť ta bude řešena popřípadě jinými palebnými prostředky než prostředky samého útvaru, které se zaměří hlavně na podporu boje jednotek.

V některých případech může být pověřen zplánováním a organizací úderu před přední okraj i svazek. Bude to zpravidla v těch případech, kdy bude bránit samostatný směr nebo když úder z hlediska armády bude součástí klamných akcí; svazek při tom nebude často vědět, že jde o klamnou akci. V takovýchto případech může velitel armády určit pouze cíle úderu a síly, které úder provedou, upřesní pak čas provedení podle vývoje situace.

* * *

Palebné zabezpečení úderu bude prováděno jako zabezpečení útoku. Dělostřeleckou a leteckou přípravu přitom nahradí protipříprava — lépe řečeno ty palebné údery, kterými bude protipříprava dovršena. Protipřípravu využijí jednotky určené k provedení úderu k přesunu na čáru rozvinutí.

Dělostřeleckou podporu úderu zabezpečí určené (vyčleněné) dělostřelecké prostředky. Přitom nelze spoléhat jen na součinnost; útvar provádějící úder musí být zabezpečen zvláště pro tento úkol vyčleněným a zpravidla jemu přiděleným dělostřelectvem.

Zvláštní situace, v níž bude úder před přední okraj prováděn, si vyžaduje, aby vedle podpory úderu byla zabezpečena spolehlivá palebná ochrana volných boků útočících jednotek; tímto úkolem mohou být pověřeny dělostřelecké jednotky (útvary), jimž nebude svěřen úkol podpory úderu, neboť půjde o úkol zvláště důležitý.

Hodnota palebného zabezpečení vcelku musí odpovídat rozsahu a cílům úderu, musí být v souladu se způsobem provedení a zakončení úderu. Mimořádná pozornost musí být věnována palebnému zabezpečení odchodu vojsk po splnění úkolu. Tuto fázi činnosti vojsk musí podporovat vojska rozmístěná na předním okraji obrany a jejich palebné prostředky.

* * *

Úder před přední okraj nemůže být prováděn podle šablony. Jeho provedení musí vždy odpovídat dané, konkrétní situaci. V podstatě vždy půjde o zvláštní druh útoku, který bude veden buď jako čelný nebo bočný úder.

Bojová činnost jednotek může být značně různorodá; boj může mít formu

ničení nepřítele, který spěšně přešel do obrany, formu místních střetných bojů. Část sil útvaru provádějícího úder bude nutně plnit úkoly zajištění křidel (boků) a týlu jednotek.

Jednotky provádějící úder před přední okraj po splnění stanoveného úkolu odjedou zpět a zaujmou stanovené prostory v bojové sestavě svého svazku. Odchod jednotek musí být proveden ještě před zásahem druhých sledů nepřátelské divize (sboru). Bude ovšem záležet na cíli, jaký byl pro úder před přední okraj postaven, na konečném úkolu jednotek, na možnostech palebné podpory a na celkové situaci, která po úspěšné naší protipřípravě a v době provádění úderu před přední okraj vznikne. Souhrn těchto podmínek ukáže, kdy musí jednotky odejít či zda se mohou zavázat do boje s druhými sledy nepřítele.

Situace našich jednotek provádějících úder bude stále složitější, neboť nepřítel bude provádět akce proti jejich bokům a týlu, odpor nepřátelských jednotek bude silít a naše jednotky postupně ztratí počáteční převahu. Jestliže se nevytvoří situace, která by umožnila přechod hlavních sil našeho svazku nebo celé armády z obrany do útoku, musí být jednotky provádějící úder a splnící úkol vyvedeny z předpolí vlastní obrany a z boje s nepřítelem včas a vráceny do obranné sestavy.

Je třeba zdůraznit, že úder před přední okraj musí být nejen dobře připraven a zabezpečen, ale že po jeho zahájení musí být odpovědnými funkcionáři velmi bedlivě sledován i jeho průběh, neboť i úder našich vcelku malých sil (v poměru k silám nepřítele připraveným k útoku) může přinést překvapivé výsledky, zvláště bude-li plně účinná protipříprava a úder bude proveden s překvapením pro nepřítele.

Důležitou otázkou bude stanovení doby zahájení úderu; tato otázka úzce souvisí s provedením protipřípravy. Proto velitel armády upřesní dobu zahájení současně s rozhodnutím o provedení plánovaných atomových úderů na nepřítele v rámci protipřípravy, o zahájení dělostřeleckých palůb a úderů letectva. V době tohoto rozhodnutí bude mít velitel armády již dostatek podkladů k tomu, aby mohl upřesnit všechny otázky týkající se úderu před přední okraj, tedy i čas jeho zahájení. Vychází přitom z požadavku, aby se úder bezprostředně vázal na palebné údery, kterými protipříprava vyvrcholí.

Útvar určený k provedení úderu před přední okraj musí být připraven k plnění úkolu dříve; v době rozhodování o čase jeho zahájení musí mít všechny jednotky v plné pohotovosti k zahájení přesunu. Proto bude rozmístění vojsk určených k provedení úderu v obranné sestavě svazku voleno tak, aby byl splněn požadavek utajení jejich přítomnosti, požadavek OPZHN, aby prostor rozmístění dával možnost provést přesun do předpolí vlastní obrany s využitím co největšího počtu os.

* * *

Úkoly vojsk při úderu před přední okraj musí být úměrné jejich síle, hodnotě protipřípravy, možnostem jejich palného zabezpečení (podpory a ochrany), celkové síle nepřítele v daném prostoru (předpokládané síle) a možnostem odchodu jednotek po splnění úkolu do vlastní sestavy.

Pokud jde o možnosti lze říci, že při překvapivé, rychlé a energické činnosti a za předpokladu, že protipříprava bude úspěšná, může tankový pluk provádět úder v pásmu širším než při normálním útoku. Tankový pluk může v tomto pásmu dokončit zničení části sil jedné nepřátelské divize (popřípadě podle výsledku protipřípravy i větší část sil této divize). Hloubka úkolu pluku na druhé straně zpravidla nebude větší než šířka pásma, neboť to odpovídá možnostem účinné podpory pluku dělostřelectvem vysunutým k přednímu okraji obrany vlastních vojsk.

Pluk nebude mít dostatek možností k zajištění svých křídel a boků, které se budou stále více obnažovat; na těchto směrech bude též nepřítel po vyjasnění situace neaktivnější.

Bojová sestava pluku bude zpravidla uspořádána v jednom sledu, aby úder byl proveden většinou sil pluku. Velitel pluku si ponechá k řešení nepředvídaných úkolů slabší zálohu. Zajištění křídel a boků musí vyřešit buď uspořádání bojové sestavy nebo vyčleněním jednotek. Důležitou roli sehraje průzkum právě na obnažujících se bocích pluku. V některých případech bude třeba ochranu boku a týlu útočícího pluku zabezpečit obranou zvláště určených jednotek na předem určených postaveních.

Při odchodu jednotek pluku musí bojová sestava znemožnit nepříteli rozdělení jednotek, proniknutí do jejich týlu. Velitel pluku musí určit jednotky ke krytí odchodu hlavních sil pluku. Bojová sesta-

va musí být vzhledem ke všem úkolům pružná, v průběhu vlastního boje s nepřítelem ji bude velitel pluku měnit podle konkrétní situace.

* * *

Ani v soudobých podmínkách, kdy útok absolutně převyšuje obranu, nevyhnu se naše vojska v některých případech nucenému přechodu do obrany. Ani největší optimista nemůže tvrdit, že naše vojska budou stále útočit, od zahájení války až do jejího konce — i když by to byl ideál obou válečných stran; to by bylo podceňování nepřítele, podceňování hodnoty úderů atomových zbraní, které má i nepřítel a přeceňování možností vlastních vojsk.

Podmínky tedy vyžadují, abychom uměli nejen dobře útočit, ale stejně dobře bránit, neboť podmínky vedení obranného boje, postaví často vojska do složitějších situací než útok. Je to samozřejmé, neboť nepřítel bude mít převahu sil a prostředků, převezme na čas iniciativu — aspoň na jednotlivých směrech bojové činnosti jeho vojsk. Přitom nechci v žádném případě tvrdit, že obrana musí znamenat ztrátu iniciativy, neboť ona může být právě tak plánovanou součástí útočné operace ve vyšší rámci, jako kterýkoli jiný způsob ničení nepřítele.

Přechod vojsk do obrany, to je činnost daleko složitější a obsáhlejší, než pouze zastavení vojsk prvního sledu na výhodné čáře a přísunutí, řekněme, protitankových záloh.

Mluví-li tedy o přípravě obrany, představuji si pod tímto pojmem organizaci a plánování obrany jako nutné činnosti vojsk v útočné operaci armády nebo frontu v očekávání silného protiúderu nebo protiútoků nepřítele.

Také jen v podobných případech lze mluvit o plánování a organizaci obrany, o plánování protipřípravy, protiztečí a protiúderů a úderu před přední okraj obrany.

Jen v takovéto obraně lze obranné sražení a obranný boj dobře připravit, lze organizovat dobře součinnost vojsk, která bude jedním z hlavních předpokladů úspěšného splnění úkolu vojsky.

Dobrá součinnost sil a prostředků je podmínkou splnění úkolu i při provádění úderu před přední okraj. V rámci této součinnosti musí být vyřešeny hlavně tyto otázky:

— zabezpečení přesunu útvaru z prostoru rozmístění na čáru rozvinutí a jeho

průchod předním okrajem obrany vlastních vojsk,

- způsob provedení úderu,
- zabezpečení křidel a boků, popřípadě i tylu útvaru provádějícího úder,
- využití protipřípravy jako dělostřelecké a letecké přípravy úderu, dělostřelecká a popřípadě i letecká podpora úderu, palebné zabezpečení křidel a boků, palebné zabezpečení odchodu jednotek po splnění úkolu,

— součinnost s vojsky prvního sledu naší obrany v průběhu celého úderu a při odchodu jednotek,

— činnost útvaru při odchodu — způsob odchodu, zatarasování, směry odchodu, podpora boje jednotek určených ke krytí odchodu,

— způsob zabezpečení přesunu jednotek po průchodu předním okrajem vlastní obrany, jejich další přesun do určeného prostoru soustředění,

— řešení PVO pluku za boje v předpolí vlastní obrany, zdravotnické a tankotechnické zabezpečení,

— podle situace může být řešena otázka zabezpečení dosažené čáry a způsob připojení se vojsk z obrany k úderu — přechod do útoku hlavními silami vojsk v obraně, popřípadě jiné důležité otázky.

Poukazuji na nutnost všestranné, důkladné přípravy úderu, neboť při plnění tohoto úkolu nelze improvizovat. Úder před přední okraj v rámci obranné operace armády není nouzovým řešením; je to projev vysoké aktivity, iniciativy obránce.

Nutnost pečlivého všestranného zabezpečení úderu vyzvedává i důležitost správné organizace velení, které musí být právě vzhledem ke zvláštnostem bojové činnosti velmi pružné, ale pevné.

* * *

Uvedl jsem již, že úder před přední okraj lze považovat za útok s omezeným cílem. Podle toho, jaký konečný cíl bude úderem sledován, bude různá činnost vojsk po splnění hlavního úkolu. Jestliže útvar po splnění úkolu odejde zpět do obranné sestavy vlastních vojsk, musí být provedena všechna opatření zabezpečení této činnosti, která bude zpravidla prováděna pod silným tlakem nepřítele. V každém případě musí být odchod proveden organizovaně, aby nepříteli nebyla poskytnuta možnost vniknout do bojové sestavy odcházejících jednotek a společně s nimi proniknout předním okrajem naší obrany, využít průchodů v našich zataras-

sech. Odchod útvaru bude zabezpečován palbou všech prostředků, v některých případech i úderu atomových zbraní na nepřítele.

Zvláštní pozornost bude třeba věnovat při odchodu OPZHN odcházejících jednotek. Jako celý způsob odchodu bude vycházet z konkrétní situace — není vyloučeno ani to, že útvar odejde, aniž by byl v přímém dotyku se silami nepřítele, se silami druhých sledů nepřátelské divize nebo sboru, které prostě po naší úspěšné protipřípravě se nestačí včas zorganizovat — tak i otázka OPZHN bude řešena konkrétně na podkladě vzniklé situace. Základní otázky OPZHN musí být vyřešeny samostatně před zahájením úderu. Z tohoto hlediska bude třeba v průběhu boje určit, zda se pluk má odpoutat od nepřítele při odchodu (bude-li možnost), či odcházet v dotyku s ním, aby mu tak znemožnil provést na odcházející jednotky atomové úder. Tyto otázky nelze stanovit předem, musí být upřesněny podle připravených variant činnosti až v průběhu vlastního boje.

V některých případech bude nutné činnost vojsk přizpůsobit situaci, která v průběhu boje vznikne a která nebyla při plánování úderu předvídána a která může ovlivnit provedení úderu, dosažení stanovených cílů v kladném i záporném směru. Velitel plánující úder v takové situaci upřesní úkoly útvaru tak, aby odpovídaly dané (vzniklé) situaci.

* * *

Obrana jako druh boje je dnes předmětem hlubokých úvah. Vojenští teoretikové docházejí k více nebo méně opodstatněným závěrům, často se objevují nové myšlenky. Nechybí mnohdy ani dohady o tom, zda vůbec obrana jako druh boje má v soudobých podmínkách místo v bojové činnosti vojsk.

Náš Polní řád dává základní směrnici nejen pro útočný, ale i pro obranný boj. Důkladné studium otázky nakonec ukazuje, že obranu nelze vymýtit z bojové činnosti vojsk, že je stále nutnou její součástí — i když vlastní způsoby plánování, organizace a budování obrany jsou podstatně rozdílné od toho, co jsme mohli studovat kdysi, řekněme, na příkladu obrany sovětských vojsk u Kurska z léta 1943. Má-li tedy obrana své pevné místo v soudobé bojové činnosti vojsk, je třeba jí věnovat takovou pozornost, jakou její podíl na bojové činnosti vcelku představuje. Je třeba osvětlovat teorii i praxi obranného boje a operace v jejích vývoji, vznikající problémy — a těch